

dintre cele mai de seamă personalități ale veacului al XX-lea românesc, a lucrat Lucian Blaga în funcția de „bibliotecar-șef“, cu normă întreagă, până la 30 iunie 1953, înconjurat de respectuoasa cordialitate și deferența permanentă a colegilor de serviciu.

În aceeași perioadă temporală, Lucian Blaga și-a îngăduit materializarea unui gând. Și-a legat, în piele, la același format, în șapte volume, culegerile de versuri antume, cartea de la Fundații, eseurile, trilogiile, piesele de teatru. Pe spatele fiecăruia, legătorul a imprimat cu litere aurite: „Lucian Blaga – Opere“. Volumele erau continuu pe biroul de acasă, sub privirile sale. Gestul dezvăluia una din fibrele ascunse ale sufletului: năzuința de a-și vedea realizată seria unei posibile ediții de „opere“!

8. „Cercetător științific principal“

Secția de Istorie Literară și Folclor a Filialei din Cluj a Academiei R.P.R. a elaborat, în anul 1951, un plan de activitate „de lungă durată, sugerat de Dimitrie Popovici. Temele înscrise în planul de perspectivă explicitau osarcină.matcă, anume: alcătuirea unei bibliografii analitice a periodicelor românești din Transilvania și recoltarea tuturor știrilor despre români din periodicele maghiare și germane, apărute pe teritoriul patriei noastre până către 1870. Pe lângă această sarcină cheie, membrii secției trebuia să țină, bilunar sau lunar, comunicări privitoare la trecutul cultural și literar al românilor ardeleni“⁴⁷⁷.

Membrii colectivului și-au stabilit atribuțiile de serviciu și au început fișarea pe articole a presei vechi transilvănene. D. Popovici urma să se ocupe de *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, Ion Breazu și poetul D. Ciurezu studiau *Gazete de Transilvania*, Mihai Triteanu parcurgea paginile revistei *Luceafărul*, iar Eugen Crăciun bibliografia *Tribuna*⁴⁷¹.

Secția avea nevoie de un bibliograf specializat în germană și Ion Breazu i-a propus lui Lucian Blaga să lucreze cu o normă întreagă la bibliografierea periodicelor de limbă germană, iar la bibliotecă să rămână cu doar o jumătate de normă. Perspectiva unui câștig pecuniar suplimentar, într-o perioadă când nu mai primea nici un ajutor de la Fondul Literar pentru traducerea lui *Faust* – era atrăgătoare și Lucian Blaga a acceptat.

De acum încolo, la bibliotecă, rigorile de plan prevedeau clasificarea a „2750 opere pe an „⁴⁷⁷, ceea ce însemna înregistrarea a aproximativ zece volume în fiecare zi. La Secția de Istorie Literară și Folclor, unde și-a început activitatea la 1 iulie 1953, norma integrală era „în medie de 120 fișe mari și 240 fișe mici pe lună“⁴⁷⁷.

În funcția de cercetător științific principal, Lucian Blaga a studiat, în ordine cronologică, întreaga materie informativă, referitoare la viața culturală, literară, politică, economică și religioasă a românilor, reflectată în următoarele periodice, ziare și reviste:

Siebenbürger Allmanach, 1781;

Siebenbürgisches Quartalschrift, 1790-1800;

Siebenbürgisches Intelligenzblatt, 1799;

Siebenbürgische Provinzialblätter, 1805-1824;

Blätter für Geist, Gemüth und Vaterlandskunde, 1837-1848;

Siebenbürger Wochenblatt, 1838, 1842-1849;

Transsilvania, 1840-1849, 1855-1858, 1860-1863;

Der Siebenbürger Bote, 1841-1850;

Satellit des Siebenbürger Wochenblattes, 1842-1846;1

Kronstädter Zeitung, apărut, cu intermitențe, timp de douăzeci și opt de ani, din 1849 până în anul 1889⁴⁷⁷. În afară

* În textul oferit nouă: *Poetul. Familia. Ultimii ani de viață*. Dorli Blaga făcea următoarea precizare: pentru „Colectivul de istorie literară“, Lucian Blaga „făcea fișe bibliografice din presa de limbă germană din Transilvania, secolul 19 (de fapt le făcea mama)“⁴⁴¹.

Lucian Blaga nu putea duce acasă colecțiile de ziare și reviste pentru că regulamentul instituției interzicea scoaterea periodicelor din incinta ei, cu excepția schimbului între biblioteci. Iar Cornelia nu a venit niciodată la bibliotecă. Pe de altă parte, toate fișele au scrisul lui Lucian Blagam în primă redactare, cu prescurtări, ștersături, reveniri, reformulări stilistice.

de periodicele germane, lui Lucian Blaga i-a revenit îndatorirea de a excerpta aceleași informații din *Gazeta de Transilvania*, între anii 1838-1839, și *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, 1842.

De-a lungul anilor, Lucian Blaga a redactat peste zeci de mii de fișe din ziarele și revistele germane* și românești. Ele păstrează – s-a observat – „amprentele”⁴⁷⁷ unei discipline și ale unei conștiințiozități exemplare. În foarte multe fișe, materialul este notat lapidar, iar comentariile „se constituie într-un mozaic savant de intuiții critice”⁶⁶. Lucian Blaga reliefează elementele de modernizare ale economiei și ale culturii române, „pune în lumină deschiderea acestei culturi spre valorile filosofice, științifice literare de circulație europeană, analizează pertinent proza și poeziile autohtone din paginile periodicelor”, consemnează semnificația faptului divers cotidian, înregistrează știrile ce semnalau progresele realizate „de poporul român în epoca sa de renaștere socială și națională”⁴⁷⁷, dintre anii 1780-1830.

Fișele întocmite de Lucian Blaga sunt de trei feluri: monografice (sau „cumulative”), analitice și de referință⁴⁷⁷.

În fișele monografice, relativ puține, Lucian Blaga sintetizează, într-o expunere individualizată, profilul revistei sau al ziarului: apariția, periodicitatea, natura și sursa informațiilor, atitudinea redacției și a colaboratorilor față de evenimentele interne și externe difuzate, poziția față de drepturile românilor din Transilvania, perspectiva asupra vicții economice și sociale și, îndeosebi, relevarea aspectelor culturale și literare nu numai ale românilor din Ardeal, ci din toate țările române.

Iată, de pildă, cum a redactat Lucian Blaga fișa monografică a ziarului *Gazeta de Transilvania*, editată de Gh. Bariț la Brașov între anii 1838-1839. Reproducem textul în extenso, spre a releva efortul de esențializare al autorului, posibil numai în urma parcurgerii integrale a ziarului și a studierii prealabile a materiei publicate în paginile lui: „G. Trans. începe să apară la 12 martie 1838 și apare până la sfârșitul anului 1839 o dată pe săptămână. În acest timp gazeta are un caracter pronunțat informativ. Chiar de la început și încă pe primă pagină apar informațiile, de diversă amploare, sub titluri de „țări”: Transilvania,

Ungaria, Spania etc. Informația e universală; sursele informațiilor sunt îndeosebi gazetele străine, corespondența particulară e încă puțin folosită. Ziarele mari, după care se dau știrile și comentariile, sunt: Oesterreichischer Beobachter (elogiat în special pentru seriozitatea sa), Adler (Viena), Allgemeine Zeitung..., Times, Temps, Gazette de France, Erdélyi Hirlap Hirhök, Agramer Zeitung, Courier grec, Albina românească, Curierul Românesc, România etc.

Articolele redacționale sunt foarte rare; de semnalat în primul rând articolul-program din nr. 1 (12 martie 1838). Aceasta nu înseamnă că gazeta n-ar avea atitudine. Atitudinea redacției se simte la fiecare pas în alegerea materialului informativ, în intercalări în cadrul informațiilor, în note explicative la subsol. Cu un deosebit interes se urmărește ceea ce se petrece în Marea Britanie. Simpatia pentru constituționalismul democratic, pentru reformele dorite de burghezia în ascensiune, pulsează în tot materialul gazetei. Cu o adevărată pasiune și bucurie sunt urmărite progresele economice, politice, culturale din țările române, furișându-se ici-colo și câte o apreciere critică.

Tendinta de a face educația cititorilor români din Transilvania, de a le insufla avânt pentru citit, pentru carte, este vizibilă în toate. Luminismul lui G. Bariț se manifestă adesea în lupta sa împotriva superstițiilor, chiar și a acelor care vin din cercuri popești. La fiecare pas Bariț ține seama însă și de nivelul intelectual al publicului românesc, căruia nu vrea să-i ofere material ce ar putea depăși puterea sa de înțelegere.

Drepturile românești în Transilvania sunt apărate cu energie; ceea ce interesează în primul rând este apărarea dreptului ce-l au românii din Transilvania la limba și literatura lor, aceasta împotriva tendințelor de maghiarizare, după ce limba latină iese tot mai mult din uz.

La cea dintâi ocazie ce i se oferă, Bariț introduce cronica teatrală (despre reprezentațiile unei societăți nemțești), ca un îndemn adresat românilor să urmeze exemplul celorlalte popoare.

Viața economică, generală și locală, este urmărită cu interes.

Gazeta e tipărită cu cirilice, dar câteva articolașe apar cu litere latine.

În limbă se simt dificultățile de a găsi termeni românești potriviți în cele mai multe domenii ale civilizației⁴⁷⁷.

Fișele analitice au ca obiect prezentarea critică unei opere originale, în limba română sau în limba germană, dar inspirată peisajul priveliștilor autohtone, precum și analiza unui articol pe cele mai diverse teme.

Din *Gazeta de Transilvania*, Lucian Blaga s-a oprit, de pildă, la poeziile semnate de Andrei Mureșanu. Poema *Om și vită-n paralel* – scria Lucian Blaga – este „o poezie de gândire, în care poetul încearcă să răspundă la întrebarea:

Când judec Universul, cu a lui figuri mărețe,
Îmi vine să-ntreb Firea de au toate sfârșit...

Sfârșit, adică scop, rost, lege...

Apoi poetul descoperind că printre oameni găsindu-se de accia care robesc, supuși cătușii aspre, exclamă că aceasta nu este lucru ceresc.

Poetul cere Divinității să-i dea omului libertate, căci numai în libertate omul își ajunge scopul pentru care este făcut. Din punct de vedere artistic poezia lasă mult de dorit. Ici-colo ea izbutește să închege unele expresii remarcabile:

La om dă-i libertate și sferă singulară⁴⁷⁸.

Către nouri de același poet este o „poezie lirică în 6 strofe de câte 8 versuri. Apel liric adresat de poet norilor, de a-l lua cu ei de pe pământ spre a-l smulge din suferințele sale. În poezie se exprimă suferințele nelămurite, un sentiment de înstrăinare, de părăsire, care dau impresie de confuzie lirică. Totuși, ici-colo versuri mai organizate... În poezie, unele vagi infiltrații de cântec popular: La voi codri din pustie / Mi-a rămas să viețuiesc⁴⁷⁸.

Dintr-un număr al anului 1808, din *Siebenbürgische Provinzialblätter*, Lucian Blaga a reținut oda *Simțiri în cursul unei călătorii prin Várhely și Demsus, în comitatul Hunedoarei*, semnată de învățătorul I. T. Klein, din Bistrița.

Poezia trebuie să-l fi atras pe bibliograf în mod deosebit, deoarece învățătorul Klein exprima sentimentele trăite la priveliștea ruinelor de la Várhely, denumirea maghiară pentru

Grădiștea, cu un veac și jumătate înainte de a fi fost văzută de Lucian Blaga însuși: „Oraș al lui Traian, sfânt, încă în ruinele sale. Ție ți se închină lacrima care în orele nopții zboară pe obraji înfocați. Privirea mea se oprește asupra palatelor și templelor splendide care, ascultând glasul puternic al sorții, au fost cotopte de somn. Coloane ale gloriei...”⁴⁷⁸. Nu mai puțin interesantă este fișa analitică, prilejuită de articolul *Reprivire asupra literaturii mai noi*, apărut în *Siebenbürgische Quartelschrift*, 1790, referitor la receptarea filosofiei kantiene în mediile filosofice germane.

Cele mai multe fișe, îndeosebi cele „mici“ sunt de referință. Prin intermediul lor, Lucian Blaga semnalcază știri și informații felurite, referitoare la români, cu indicarea, la început, a datelor necesare identificării articolului în periodice: titlul, anul de apariție, numărul, pagina sau paginile, urmate de un rezumat concis.

Astfel, din *Blätter für Geist, Gemuth und Vaterlandskunde* semnalează apariția unui lung studiu despre mineritul în Transilvania anului 1818: producția de aur, de argint, plumb, aramă, antimon, mercur, fier, pirită. În fișa *Walachei (Muntenia)*, excerptată din *Siebenbürger Wochenblatt*, numărul din 4 mai 1838, Lucian Blaga notează apariția ziarelor *Curierul românesc*, *România*, *Cantorul de avis* și *Istoria țării* scrisă de Aaron. Din același ziar, a reținut o știre din 28 noiembrie 1844, la care a adăugat, în paranteze drepte, un comentariu personal, referitor la tâlcul evenimentului: „O informație politică despre întâlnirea la Focșani a celor doi domni ai Moldovei și Munteniei: Sturdza și Bibescu. Corespondentul salută cu bucurie această întâlnire prietenească/ [care poate fi socotită ca și aceea din anul trecut la Brăila ca una din faptele ce pregătesc unificarea de mai târziu]”⁴¹.

Numeroase alte fișe înregistrează „ecoul luptelor politice ale românilor pentru emancipare socială și națională”, înscriu interesul publicațiilor germane pentru „originea și vechimea românilor în Transilvania”, menționează simpatia prin care sunt urmărite eforturile românilor „pentru consolidarea literaturii naționale”⁴⁷⁸ etc.

În acest sens, semnificativă mi se pare știrea reprodușă *Kronstädter Zeitung*, la 21 februarie 1856, din ziarul englezesc *Lloyd*, cu titlul: *Situația în principatele române*: „... românii sunt

meniți să fie propagatorii culturii [nu numai, n. n.] în sud-estul european, dar chiar și până în adâncul orientului. Cui i se pare aceasta un paradox, n-are decât să studieze voiciunea percepțiunii, ușurința la învățatură, iscusința lor la înțelegerea ideilor din străinătate. Vom numi pe români «francezii» printre rasele slave din sud⁴⁷⁸.

Puținele exemple selectate din cele peste zece mii de fișe asemănătoare, lăsând la o parte volumele înregistrate paralel, după criteriile clasificării zecimale, dezvăluie profesionalismul de excepție al filosofului și atestă încă o dată corectitudinea prin care și-a îndeplinit obligațiile de serviciu. În astfel de condiții, a susține că funcția de cercetător a fost o binemeritată sinecură pentru Lucian Blaga constituie o jignire adusă memoriei omului, nevoit să-și irosească anii maturității intelectuale într-o anostă muncă rutinieră, de ale cărei roade nu s-a bucurat*. După o astfel de epuizantă activitate efectuată zilnic, Lucian Blaga se întoarcea, după orele de program, la propria-i creație!

9. Omul „care și-a pierdut destinul”

Destituirea din învățământul universitar, trecerea în funcția de „profesor cercetător” la Institutul de Istorie și Filosofie, coborârea, de aici, în postul de „bibliotecar-șef” și oferirea ulterioară a unei jumătăți de normă, concomitent cu înjumătățirea celei precedente, de „cercetător științific principal” l-au izolat pe Lucian Blaga de societatea contemporană prin însași specificul activității: o muncă inferioară pregătirii și competenței lui profesionale, într-o instituție aflată, paradoxal, la periferia vieții cul-

* Fișele redactate de Lucian Blaga au fost folosite de Iosif Pervain, Ana Ciurdariu și Aurel Sasu în bibliografia analitică *României în periodicele germane din Transilvania 1778-1848*, vol. I, 1977, vol. II, 1983, apărută la Editura Științific- și Enciclopedică, București.

turale. Biblioteca Academiei nu putea fi frecventată decât de cititorii cu aprobări speciale pentru că, în comunism, lectura maselor populare era supusă unei severe supravegheri constante. Funcționar preocupat de realizarea normai zilnice, obsedat de obținerea și fructificarea la maximum a puținului timp liber rămas disponibil, Lucian Blaga nu mai putea exercita „influența nocivă“ asupra tinerelor generații.

9.1. *Formele agresivității comuniste*

Concomitent cu izolarea fizică, filosofia și literatura lui Lucian Blaga au continuat să fie sistematic și vehement criticate. Comentariile denigratoare erau formulate în numele ideologiei comuniste de activiștii aparatului de partid: Leonte Răutu, Miron Constantinescu, de funcționarii ce ocupau poziții cheie în structurile presei și propagandei: Nestor Ignat, Nicolae Moraru, Traian Șelmaru, de „filosofii“ ce trecuseră la comunism sau fuseseră formați în spiritul noii doctrine: D. Isac, C. I. Gulian, Henri Wald, Pavel Apostol, Nicolae Gogoneață ș.a.

Comunștii români nu s-au mulțumit numai să-l claustreze pe Lucian Blaga, să-i calomnieze și să-i discrediteze creația, să-i oprească tipărirea noilor volume, pregătite pentru editare în anii din urmă, ci s-au străduit și au izbutit să-i scoată opera din rețeaua tuturor bibliotecilor existente în țară. În cele două masive volume de *Publicații interzise*, 1949, 1950, Lucian Blaga însuși și-a văzut cărțile supuse interdicției. Inițial au devenit nedifuzabile studiile: *Cultură și cunoștință*, *Ferestre colorate*, *Fenomenul original*, *Pietre pentru templul meu*, *Artă și valoare*, *Geneza metaforei și sensul culturii*. La puțină vreme după aceea, în urma unor dispoziții verbale, venite „de sus“, toate volumele sale au fost trecute la „fondul special“ din marile biblioteci, unde cititorii obișnuiți nu aveau acces.

În licee și în învățământul universitar, studiul operei lui Lucian Blaga a fost de asemenea interzis. Permisă era doar criticarea ei. La seminariile de istoria literaturii române, „ani de zile“ – atestă mărturisirile apistolare semnate de A. E. Baconsky –

asistentul Mircea Zăciu „s-a războit în fața studenților cu modernismul, cu misticismul lui Blaga“⁴⁷⁹.

A fost suficientă trecerea câtorva ani de la destituirea din Universitate ca întreaga lui creație să dispară aproape cu totul din conștiința noilor serii de studenți. Rezultatul „s-a obținut în chipul cel mai simplu“ – constata cu amărăciune Lucian Blaga: prin prezentarea denaturată a operei, „prin instaurarea în învățământ a unei perspective în lumina căreia toate conceptele fundamentale ale filosofiei aveau să îndure o criminală desfigurare. Aceasta este pentru mine cea mai jalnică constatare din câte am avut și mai am prilejul de a face de la 23 August 1944 încoace“¹¹.

Uniunea Scriitorilor, unde funcțiile cheie erau deținute de Mihail Beniuc și Zaharia Stancu, adoptase mimetic o atitudine similară. Numele scriitorului era ignorat în rapoartele prezentate cu felurite prilejuri sau, dacă era menționat, apărea obligatoriu însoțit de conotații negative.

Sub tripla agresiune exercitată de comuniștii asupra operei și a personalității sale: profesională, morală și materială, „scos“ din literatura și filosofia autohtonă, înlăturat din programa analitică de liceu și din aceea universitară, eliminat din bibliotecile publice, Lucian Blaga a devenit, după cum însuși se exprima în acei ani, o ființă „care și-a pierdut destinul“¹¹:

„ – De întreaga mea operă – îi va mărturisi peste câțiva ani avocatului Ioan Gheorghe Avram – m-a despărțit un «nimenea» printr-o simplă, dureroasă trăsătură de condei...“⁴⁸⁰. Se va fi referit la Lucrețiu Pătrășcanu, la Leonte Răutu și Nestor Ignat, la toți trei la un loc sau la partidul comunist în ansamblu?

Marginalizarea omului și negarea obstinată a valorilor literare și filosofice ale operei de propaganda de partid, de Universitate și Uniunea Scriitorilor au avut drept urmare imediată și de durată apariția unui halo negativ în jurul scriitorului, o zonă intens luminată, în centrul căreia personalitatea lui Lucian Blaga se proiecta cu o și mai accentuată strălucire.

În consecință, numele filosofului a pătruns în cele mai eterogene medii. Însă „celebritatea“ astfel obținută – comenta cu un surâs amar Lucian Blaga – era „pur nominală“¹¹: „Sunt foarte

cunoscut ca nume, dar nu și ca operă⁴⁸⁰. Afirmările scriitorului acopereau o realitate istorică evidentă.

Între cele două războaie mondiale, volumele lui Lucian Blaga au fost editate, cele mai multe de autorul însuși, în tiraje minime de cinci sute, o mie, cel mult două mii de exemplare. S-a scris despre ele în periodicele literare „elogios și abscons”¹¹, au fost comentate în studii monografice. Cu toate acestea, pentru cititorii citadini și „bruma de intelectualitate” rurală, opera lui Lucian Blaga nu a constituit o lectură „la îndemână”; celor mai mulți, li se părea dificilă și majoritatea se oprea „înainte de a pune piciorul pe pragul sensului”^{11*}. Iar acum, nu numai că volumele elaborate în ultimii ani nu i se mai tipăreau, dar toate cărțile lui, apărute până în anul 1946 i-au fost scoase din bibliotecile publice.

* Imposibilitatea cititorilor de a decoda semnificația versurilor era reală. Concluziile poetului sunt sprijinite de evocările lui Ion Vlasiu.

În 1935, la Cluj, în locuința lui Ion Chinezu sculptorul l-a întâlnit pe Lucian Blaga, venit în țară să asiste la reprezentarea scenică dramei sale istorice *Avram Iancu*. Cu acest prilej i-a povestit o întâmplare legată de volumul *Lauda somnului*.

Într-o zi, un lucrător mai vârstnic, din atelierul în care lucra, l-a luat de o parte pe Vlasiu și l-a întrebat:

„ – Dumneata ai auzit de Lucian Blaga?”

– Am auzit. E poet.

– Nu e medic?”

– Nu știu; s-ar putea să fie filosof, am citit niște cugetări.

– Ce fel de cugetări, nu poți să-mi spui?”

– Nu mi le-aduc aminte.

– Încearcă, mă rugă el aproape cu duioșie...”

Și într-un târziu, cu multă ezitare, cu oarecare teamă, muncitorul i se destăinuie:

„ – Dragă Vlasiu, să știi că eu sufăr de mulți ani de insomnie. Am fost la medici vestiți și mi-au dat fel de fel de medicamente dar fără folos. Sunt nopți în care nu dorm până în zori. Doctorii mi-au recomandat plimbări și, după ce plec de la atelier, calc orașul în lung și în lat, umblu teleleu de colo-colo, mă uit în toate vitrinele. Într-o zi am

Cu toate acestea, alături de literatura oficială, ideologizată, și răspândită în tiraje „de masă“ de instituțiile statului, continua să existe, paralel, dar subteran, o viață literară autentică. În acest context, volumele de versuri și studiile filosofice ale lui Lucian Blaga, existente în bibliotecile particulare se întâlneau cu sensibilitatea unei alte generații care descoperea surprinsă un foarte mare scriitor.

În Universitate, în ciuda interdicției oficiale, studenții îl citeau. Serafim Duicu, student la Facultatea de Filologie din Cluj, știa „din auzite și șoptite despre opera lui Blaga“. Dumitru Andrașoni, colegul său de la engleză, „ne incita, seară de seară, să-l citim pe Blaga“. Serafim Duicu i-a urmat îndemnul, folosind o ingenioasă stratagemă: „Ajuns pentru informații bibliografice în Sala cataloagelor, am luat și cotele întregii opere blagiene. Cota volumelor de poezii o țin minte și acum** : S 20.505. Scriam pe fișă numele unui poet oarecare și titlul unui volum de-al acestuia și mi se aducea Blaga“⁴⁸⁰

9.2. Relațiile interumane

Aura negativă în care opera și personalitatea lui Lucian Blaga a fost învăluită de comuniștii români a determinat o vizibilă prefacere în forma, aspectul și conținutul relațiilor dintre scriitor și contemporanii săi.

văzut în vitrina unei librării o carte intitulată *Lauda somnului* și ca omul disperat am intrat și am cumpărat-o. Acum să vezi: mie nu-mi place să citească, că nu prea am ochi buni, dar după ce m-am dezbrăcat am început să citească și – mare minune, am adormit! A doua seară la fel, a treia seară la fel. Am crezut că ai citit cartea! Sunt un fel de poezii care sună ca niște descântece“.

Lucian Blaga asculta impasibil, jignit în sinea sa de nedelicatetea rurală a sculptorului, și l-a întrerupt: „Cine știe... oamni simpli se lasă implicați în sensurile magice ale poeziei. Pentru ei poezia și cântul sunt moduri de a trăi transfigurat...“⁴¹.

** În anul 1955, n.n.

9.2.1. La Filiala Uniunii Scriitorilor din Cluj

Între anii 1949-1950, – când Lucian Blaga lua parte cu o anume regularitate la ședințele Filialei Uniunii Scriitorilor din Cluj, al cărui membru de drept era, – viața literară a orașului – din care marile valori fuseseră împinse către periferie – era dominată de „cca 25-30 scriitori demni de atenție, talentați, comuniști sau dispuși să colaboreze”⁴⁸¹, caracterizați global de Ioanichie Olteanu: „...mare lucru nu se poate aștepta de la ei, căci sunt fie încă «în lămurire», fie au obligații care le răpesc orice timp liber”⁴⁸¹. Despre adevărata filosofie nici nu se putea vorbi. Totuși, pentru Ioanichie Olteanu, Pavel Apostol era „unul din cei mai buni cunoscători ai clasicilor marxismului, din câți se află în Transilvania”⁴⁸².

În lumea literară „oficială” din Clujul acelor ani, „nimeni” – depunea mărturie Dumitru Micu, dar și multă vreme după aceea, adăugăm noi – „nu avea păreri bune despre Blaga”. Iar cei ce le aveau nu și le dădeau pe față”. Pe Dumitru Micu, „toți” îl ironizau „pentru admirația față de poet”²⁴⁵, pe care făcuse imprudența să nu o tănuiască. Tânărul, pe atunci, poet „se bucura de atenția cordială a maestrului” – îl divulga Ion Brad. Sfios din cale afară, Micu nu numai că nu abuza de această înaltă simpatie, dar o și ascundea de noi, ca și când n-am fi cunoscut-o foarte bine. Când ne aflam împreună pe stradă și se ivea de după vreun colț Lucian Blaga, arareori singur, însoțit de vreun admirator sau admiratoare, Dumitru Micu se înroșea ca o adolescentă fugită de-acasă. Lucian Blaga se oprea de multe ori, îi întindea cordial mâna și-l întreba: «Ce mai faci, Micule? Ce mai scrii?»⁴¹.

Ioanichie Olteanu și Cornel Regman, care lucrau în redacția ziarului *Tribuna nouă*, „priveau foarte circumspect poezia lui Blaga și cu atât mai mult filosofia lui. În public, vorbeau respectuos despre scriitor, dar din ceea ce rosteau, între patru ochi, era clar că nu-l agreau deloc”: „N-are bărbăție”²⁴⁵, zicea Regman; este „cel mai șters dintre profesori”⁴⁸², completa Ioanichie Olteanu.

Emil Isac, „înăcrit” pe atunci „de lipsa de atenție a contemporanilor,”⁴⁸², dar prețuit excesiv după 1950, în perioada

aceea de confuzii axiologice, „nu-l aprecia pe filosof“ – afirma Ion Brad –. Argumentul lui suprem, pe care își rezema neîncrederea în filosofia lui Blaga, era formulat aproape anecdotic: dacă nemții, autorii atâtor sisteme filosofice, nu l-au recunoscut pe al poetului român niciodată trebuie să se lase păgubaș⁴¹. Raționamentul atesta prostia emitentului. „Nemții“ nu aveau de unde cunoaște filosofia lui Lucian Blaga; din cauza circumstanțelor istorice, traducerile în limba germană efectuate între anii 1942-1943 nu au putut fi tipărite.

Nici o parte dintre scriitorii bucureșteni nu-l agreau: „Întemeietorul *Almanahului literar*, Miron Radu Paraschivescu, și succesorul său la direcția publicației, Geo Dumitrescu, nici nu voiau să audă de Blaga“²⁴⁵.

Lucian Blaga, fără îndoială, va fi sesizat atitudinea agresivă și jignitoare desconsiderare a operei sale, mai latentă, ori față de către membrii filialei clujene a Uniunii Scriitorilor, chiar dacă nu va fi bănuit adevăratele lor dimensiuni. Își va fi impus totuși să participe la „ședințele de lucru“, pentru a nu i se reproșa lipsa și a transforma absențele într-o posibilă acuzație de indiferentism, comună în epocă.

Mai mereu, Lucian Blaga venea la ședințe împreună cu Ion Agârbiceanu. Tăceau amândoi, ascultând ineptiile rostite de participanți. Lucian Blaga „lua“ rar cuvântul. Și, în asemenea momente, nu se remarcă nici prin expresivitate, nici prin distanțare „filosofică“ de ceilalți vorbitori, remarcă Dumitru Micu.

Într-una din zile, celor prezenți li s-a dat un exemplar din *Îndrumătorul cultural*, „pentru ca, răsfoindu-l, să se simtă îndemnați a colabora la viitoarele numere“. Lucian Blaga s-a întrebat cu o anume nedisimulată mirare: „– Cine o fi Ion Păun-Pincio?“, care semna o poezie în paginile revistei.

„– Cum? sare Emil Isac. Se poate ca tu, Blaga, să nu fi auzit de *Paul Pincio*? A fost un poet socialist renumit. *Paul Pincio*...

– Ei uite – răspunde Blaga –, mărturisesc lacuna. Tocmai de aceea ziceam că ar trebui să se dea mici indicații bio-bibliografice...“²⁴⁵

La „învățământul ideologic“, organizat în cadrul filialei, Dumitru Micu își amintea referatul prezentat de Lucian Blaga la una din ședințe. „Tema era: capitolul al patrulea din *Istoria Partidului Comunist (Bolșevic)*, consacrat materialismului dialectic și materialismului istoric. Referentul a rezumat impecabil textul capitolului fără nici un comentariu, iar la urmă, aducând și o «contribuție personală», a formulat, lapidar, concluzia logică: situarea pe pozițiile materialismului dialectic și istoric implică respingerea idealismului, adoptarea idealismului implică neacceptarea materialismului dialectic și istoric“²⁴⁵. Precizarea finală, va comenta ulterior Dumitru Micu, „nu făcea decât să formuleze în termeni expliți ceva subînțeles“⁴⁸⁰: Lucian Blaga își delimita propria-i filosofie de ideologia marxistă.

Sârguința filosofului a fost observată și înregistrată. La 16 martie 1954, „Lucrețiu“, informatorul aflat în colectivul Institutului de Istorie și Filosofie, raporta Securității: „Sub raport ideologic se pare că [Lucian Blaga] și-a însușit ideologia marxistă, dar nu a reușit să o aplice în mod just, atunci când a redactat o lucrare științifică despre gândirea filosofică din Transilvania în sec. XVIII. Fiind un filosof mistic ale cărui lucrări sunt îmbibate de misticism, nu și-a putut restructura modul de a gândi“⁴⁴¹.

Permanentă prezență a lui Lucian Blaga la ședințe va fi provocat îngrijorarea lui Nagy Istvan, președintele filialei, și a conducerii de partid. Și filosoful și prozatorul Ion Agârbiceanu erau considerați „decadenți“ și, în consecință, ei nu au fost invitați niciodată la multele întâlniri organizate în acei ani cu muncitorii, militarii în termen, elevii și cadrele didactice.

Intenția izolării a devenit evidentă pentru întreaga filială în 1949, după sosirea la Cluj a delegației Uniunii Scriitorilor, alcătuită din Eugen Jebeleanu, Cicerone Theodorescu și Geo Dumitrescu. Poetii bucureșteni au explicat clujenilor ce se înțelege prin „literatura nouă“ și au adresat colegilor din orașul de pe Someș „invitația de a colabora la presa literară din Capitală, îndeosebi la *Viața românească*“⁴⁸⁰.

Lucian Blaga și Ion Agârbiceanu nu au fost chemați la întâlnire. La ședința următoare, Lucian Blaga a cerut explicații.

Nagy Istvan nu a știut ce să răspundă. „Spre a salva situația“, Dumitru Micu s-a vârât în vorbă: fusese desemnat să-i poftască pe amândoi, dar, „dintr-o condamnabilă neglijență“ nu-și îndeplinesc „sarcina“²⁴⁵. Lucian Blaga a întrebat neîncrezător:

„– Numai asta să fi fost?“

Nu i s-a răspuns. Filosoful a intuit cauzele: nu avea dreptul să publice nici un rând în periodicele literare ale vremii. Și a procedat în consecință: a încetat să mai frecventeze „ședințele de lucru“!

9.2.2. Membrii „Cercului Literar“

Nu se poate susține că între anii 1949-1961, Lucian Blaga a avut „prieteni“. Nimeni nu s-a bucurat de „intimitatea“ lui reală, cum se exprima David Prodan, avea doar cunoscuți, aflați ei înșiși pe trepte felurite de apropiere. „El a preferat totdeauna un anturaj de adulatori și eu nu eram omul“²⁶⁷, comenta, nedrept, istoricul. La 13 februarie 1982, David Prodan reafirma aceeași idee, notată de Mircea Zăciu în *Jurnalul* său: lui Lucian Blaga „îi plăcea să fie adulat. Cu tot geniul său, accepta bucuros în juru-i oameni mediocri, unele nulități intelectuale, dar care-l linguseau și-i întrețineau conștiința valorii sale excepționale“⁴⁸³.

„Mediocrii care-l frecventau – adăuga și Mircea Zăciu propria-i opinie – răspundea unui secret orgoliu ultragiāt, lucru foarte firesc ca mecanism psihologic, întâlnit adesea la marii creatori“⁴⁸³. Afirmațiile amândurora dezvăluie atât necunoașterea realității despre care emiteau opinii, cât și o jignitoare malignitate, provocată de posibila frustrare a ignorării lor de către filosof.

„Mediocrii“ și „nulitățile“ care s-au aflat în jurul lui Lucian Blaga între anii 1949-1955 erau foștii membri ai Cercului Literar: I. Negoieșcu, Ion D. Sârbu, Nicolae Balotă și, mult mai rar, Șt. Aug. Doinaș, Radu Stanca, Eugen Todoran, Radu Enescu. Nici unul dintre acești tineri intelectuali nu aprecia, atunci, în mod deosebit opera lui Lucian Blaga. Dimpotrivă, tuturor li se părea o creație stimabilă, dar deloc deosebită. Abia după ce vor

ieși din închisorile comuniste, opiniile lor despre om și, parțial*, despre opera lui se vor modifica.

În scrisoarea către Radu Stanca, din 18 noiembrie 1951, comentând atitudinea filosofului față de cerchiști, I. Negoïtescu se referea, inevitabil, la sine însuși: „De când lucrez în același serviciu** cu Blaga și ne vedem zilnic, mi-am dat seama și mai bine de faptul cât de străini suntem noi de el, adică mai bine zis cât de opac e el la generația noastră: nu poate distinge între noi și ceilalți cu care vine în contact. Nu are nici un simț pentru cunoașterea oamenilor și ierarhizarea lor. E atât de preocupat de persoana sa încât nu-l interesează real decât ceea ce poate servi această persoană. Ne înțelegem foarte bine, dar niciodată nu simt nevoia să-i comunic ideile și problemele care ne preocupă. Relațiile dintre noi sunt așa: eu respect opera lui (chiar dacă o combat, considerând-o însă ca realizarea cea mai tipică și importantă a culturii noastre), fără ca personal să mă angajeze, iar el prețuiește în mine faptul că știe că îl înțeleg perfect și îi dau considerația totală și mai ales calculează cu viitorul, când voi fi unul din cei care vor scrie și vor răspândi opinii despre opera lui.

Ca om este complet rece, și dacă eu nu aș avea în general un puternic sentiment pentru opera culturală în sine, nu aș putea stabili nici un fel de comunicație cu el. El nu are entuziasme, ci numai interese, chiar și în cele mai acute situații spirituale. Opera lui este complet lipsită de iubire. Lucrurile îl interesează,

* În *Istoria literaturii române*, 1991, I. Negoïtescu reproșa sistemului filosofic imaginat de Lucian Blaga lipsa „dimensiunii etice” și, reiterând criticile lui C. Rădulescu-Motru, Al. Posescu, D. Isac, condamna stilul prea „artistic”.

Nicolae Balotă, în primul volum din *Caietul albastru*, 1998, refuza statutul științific determinărilor metaforice „referitoare la temporalitate: «timpul-havuz», «timpul cascadă». Gândind în imagini, filosoful nu oferea nicidecum prin aceste închipuiri ale sale concepte riguroase”. Totuși, concedeă, putem să le folosim ca niște merafore ale trăirii temporale“.

** Din toamna aceluiași an, I. Negoïtescu fusese angajat la Biblioteca Academiei, filiala Cluj, cu un salariu de 7 600 lei lunar.

nu se dă niciodată lor. Iată de ce nu are Dumnezeu și nici nu-l caută“⁴⁸⁴.

La reîntâlnirea cu Lucian Blaga în mai 1955, Nicolae Balotă semnală de asemenea indiferența filosofului: „Ca de obicei, nici o întrebare despre ce lucrez, ce gândesc, ce scriu (doar despre cum îmi merge la București, cum o duc, cum «mă descurc»). Nici în anii trecuți când lucram în sala mare de alături a depozitului de cărți și venea să comentăm ultimele știri de la Radio Londra sau să mă cheme în Bârlog ca să-mi citească ceva, nu mă întreba ce scriu, ce studiez...“⁴⁸⁵.

Nu se poate ca în sufletul său, Lucian Blaga să nu fi fost mâhnit de ignorarea sistemului său filosofic de către foștii studenți, tocmai de aceia pe care i-a considerat totdeauna cei mai apropiați. Trebuie să ne închipuim și amărăciunea trăită ori de câte ori îl surprindea pe Nicolae Balotă absorbit de lectura poemelor lui Tudor Arghezi, în ediția „definitivă“ de la Fundații. Însă orgoliul l-a oprit să ceară informații tânărului despre interesul vădit pentru lirica argheziană.

Dintre toți cerchiștii, cel care a rămas mai apropiat suflătește de Lucian Blaga pare să fi fost Ioan D. Sârbu, profesor de literatură română între anii 1951-1955 la patru licee clujene, pentru a-și acoperi norma didactică. El îl făcea să râdă, relatându-i – după cum se exprima – „decameroanele“ lui de „atlet al mizeriei“: „Am moștenit (de la maică-mea, probabil) un pic de dar de a povesti și amuza, îl foloseam ca să gonesc norii de sub fruntea sa. Și reușeam. Râdeam cu lacrimi amândoi, ore întregi [...] eram bufonul Majestății sale și tocmai fiindcă aveam un mare respect pentru acest cuvânt și această intelectuală vocație de Ev-Mediu-întâmplător, Bufon, îmi făceam meseria cu dârnicie și consecvență“⁴⁸⁵.

9.2.3. Ceilalți

Relațiile cu o „celebritate“ criticată într-un limbaj de un grobianism neîntâlnit anterior deveneau riscante și apropierea